

Tartu Ülikool
Loodus- ja tehnoloogiateaduskond
Ökoloogia ja maateaduste instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö geograafias (12 EAP)

**COVID-19 pandeemia mõju loomeettevõtete digitaliseerumisele ja ruumilisele
paiknemisele**

Mikk Puurmann

Juhendaja: PhD Ingmar Pastak

Tartu 2022

Sisukord

Sisukord	2
Annotatsioon	3
Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähtekohad	6
1.1 Tööstusalade kujunemine loomekeskkondadeks	6
1.2 Loomeettevõtted ja nende koondumine	8
1.3 COVID-19 pandeemia mõjud ja digitaliseerimine	10
2. Materjal ja metoodika	13
2.1 Uuritavate piirkondade kirjeldus.....	13
2.2 Andmete kogumiseks ja analüüsimiseks kasutatud meetod	15
2.3 Valimi kirjeldus	15
3. Tulemused ja analüüs	17
3.1 Intervjuude analüüs.....	17
3.2 Loomeettevõtete ülevaade	17
3.3 Loomeettevõtjate asukoha valiku põhjendused ja mõju loovusele.....	18
3.4 Muutused loomeettevõtete töös ja digitaliseerumine.....	21
3.5 Loomeettevõtete ruumiline paiknemine ja tulevik	23
4. Arutelu	26
Kokkuvõte	29
Summary	31
Tänuavaldused	33
Kasutatud kirjandus	34
Lisad	38
Lisa 1: Intervjuueeritavad ettevõtjad	38
Lisa 2: Intervjuude kava.....	38

Annotatsioon

COVID-19 pandeemia mõju loomeettevõtete digitaliseerumisele ja ruumilisele paiknemisele

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kuidas COVID-19 pandeemiast tulenevad muutused on loomeettevõtete tööprotsessides nende asukoha valikule mõju avaldanud. Uurimisobjektid on loomeettevõtjad kontoriga Tallinnas Telliskivi Loomelinnaku või Põhjala tehase piirkonnas. Ettevõtjatega viiakse uurimistöö käigus läbi poolstruktureeritud intervjuud, mille põhjal analüüsitakse nende asukoha valikut ning pandeemia tõttu tekkinud muutusi valikutes ja töökorralduses. Töö tulemusena selgub, et pandeemia mõjul väärtustavad ettevõtjad loometööks vajalikku füüsilist kontakti ja kontorite kasutamise funktsionaalsus on muutumas.

CERCS kood S230 - Sotsiaalne geograafia

Abstract

COVID-19 impact on creative businesses digitalization and spatial location

The aim of this paper is to establish key factors that cause the concentration of creative companies and how the changes in working processes caused by the COVID-19 pandemic have affected the choice of their location. The objects of this research are creative entrepreneurs working at the Telliskivi Creative Hub or Põhjala factory in Tallinn. Semi-structured interviews with entrepreneurs are used to find out and analyze the motivation for choosing specific areas for office location, as well as changes in choices and working processes caused by the pandemic. The results show that due to the pandemic and digitalisation, physical contact for effective creative work is highly valued and the functionality of the offices is changing.

Keywords: creative business, COVID-19, creative cluster, digitalization

CERCS code S230 - Social Geography

Sissejuhatus

Eestis tegutsevate loomeettevõtete trend koonduda endistele tööstusaladele linnades on 21. sajandil silmnähtavalt tõusnud. See mängib linnageograafias olulist rolli, sest selliselt kujunenud uut tüüpi piirkonnad tekitavad huvi teiste valdkondade ettevõtetes, arendajates, linnaplaneerijates ja -elanikes ning mõjutavad olulisel määral kõiki linna infrastruktuure. Tallinnas on headeks näideteks loomekeskkonnad Telliskivis ja Põhjala tehases, kus vanad tööstusalad on kujunenud esialgu küll loomeettevõtete kohtumispaigaks, kuid aja möödudes ja arenedes muutunud atraktiivseteks aladeks palju laiemale ringile sihtrühmadest. Kommertsmaailma huvi loomeettevõtete tegemiste vastu on seoses nende võimega atraktiivseid uusi piirkondi luua ja ka selliselt tekkinud uute piirkondade kasvule tõusnud ja üha enam saadakse aru selle mõju olulisusest majandusele ning linnaruumi loomisele.

Alates COVID-19 pandeemia algusest 2020. aasta märtsis on muutunud ettevõtete igapäevased tööprotsessid. Inimeste uued liikumisharjumused, paindlikkus töö tegemise asukoha valikule ja meetodikale avaldab mõju ettevõtluse paiknemisele linnaruumis ning võib anda tõuke seniste piirkondade ümberkujunemisele.

Antud töö eesmärk on analüüsida COVID-19 pandeemia mõju loomevaldkonna ettevõtete paiknemisele ja kuidas digitaliseerumine seda muudab. Muutunud ja suurema digivõimekusega töökorraldus võib mõjutada loomeettevõtjate vaadet ja ettevõtete senist koondumist endistele tööstusaladele. Ettevõtjate ja töötajate harjumused kontoris käimisele ja füüsilise töökoha omamisele on muutumas, aga viiruse levik ning selle mõju ettevõtlusele on tänaseks veel lühiajaline ning selle analüüsimiseks ei ole tehtud väga palju uurimusi. Pandeemia laiemapõhjalist mõju ruumilisele paiknemisele saame hinnata alles aastate pärast, sest valdkonnas tegutsevate ettevõtete asukoha muutuste protsessid on pikaajalised. Kindlasti avaldab COVID-19 sellele tugevat mõju. Sellegipoolest on võimalik juba täna uurida ettevõtjate asukohavalikuid tuginedes kvalitatiivsele uurimismeetodile ja teha järeldusi loomeettevõtjate uute harjumuste kohta digitaliseerunud maailmas. Ettevõtete paiknemist mõjutavate tegurite analüüsi tegemiseks viiakse läbi kvalitatiivsed intervjuud loomevaldkonna ettevõtjatega Tallinnas Telliskivi Loomelinnakus ja

Põhjala tehases.

Eesmärkide saavutamiseks on püstitatud uurimisküsimused:

- 1) Milliseid muutuseid on COVID-19 toonud loomeettevõtjate töösse?
- 2) Millised on olnud loomeettevõtete digitaliseerumise vormid ja mis nende digitaliseerumist mõjutab?
- 3) Kuidas mõjutab COVID-19 loomeettevõtete ruumilist koondumist tulevikus?

Töö algab teoreetilise osaga, milles käsitletakse tööstusalade loomepiirkondadeks kujunemise põhjuseid ja trende. Uurimistöo COVID-19 mõjust loomeettevõtete harjumuste ja ruumilise koondumise mõjule on ehitatud üles järgnevalt: esiteks antakse ülevaade loomemajanduses tegutsevate ettevõtete paiknemisest linnaruumis Tallinna näitel, selle põhjustest ja teoreetilistest lähtekohtadest. Seejärel kirjeldatakse andmekogumise meetodit koos kvalitatiivse uuringu jaoks vajalike küsimustega ning analüüsifaasis selgitatakse tulemusi ning autori enda arvamusi.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Tööstusalade kujunemine loomekeskkondadeks

Viimasel kahel kümnendil on linnaruumides üle maailma kogunud populaarsust rohkem kui sajand vanade tööstusalade kujunemine kõrgelt hinnatud loomekeskusteks. Vananevad ja kümneid aastaid tagasi halva kuvandiga keskused ei ole iseenesest ja kohe ressursiks - need vajavad kasulikkuse tõstmiseks põhjalikku uuenduskuuri nii ehituslikult kui kogukondade loomisega. Selleks, et tööstusaladest kujuneks väärtus, annavad oma panuse nii avalik kui erasektor, sest alade taas üles ehitamisel ja kasutajasõbralikuks kujundamisel on suur mõju nii majanduslikult kui ka üldise heaolu tagamisele kogu avalikus ruumis.

Pöördeline tööstusalade linnast välja kolimine sai alguse 1970ndatel ja 1980ndatel aastatel seoses tööstussektori osakaalu vähenemisega majanduses. Teenindussektori tähtsuse suurenemine andis tõuke ka linnaruumi uuendamisele ja ümberkujundamisele (Pastak, 2014). Muutused majandusstruktuuris tõid kaasa kasutusest välja jäänud tööstusalade (*brownfields*) tekkimise kõikjal Euroopa linnapiirkondades. Pruunideks väljadeks nimetataksegi alasid linnas, mis on varasemalt arendatud kindlal eesmärgil, kuid ei leia antud ajahetkel enam rakendust. Selliste alade tekkimine linnaruumi on avaliku sektori ja kohalike poliitikakujundajate jaoks küllaltki väljakutsete rohke, teiste seas näiteks seetõttu, et sellised alad võivad tuua kaasa kõikvõimalikke kõrvaldamist vajavaid ohte nii inimestele kui keskkonnale (Grimski & Ferber, 2001). Teiseks, väärtuslik maa jääb nii seisma kasutuseta, mahajäetud piirkonnad võivad omakorda saada huviorbiidiks kriminogeensetele gruppidele.

Deindustrialiseerimine tähendab protsessi, kus tootmine ja kaubandus korraldatakse ja kujundatakse ruumiliselt ümber (Krivy, 2012). See tuleneb teenuste vajalikkuse kasvust ja tööstusalade kolimisest linnast välja, kus on nii soodsam kinnisvara kui tööjõud. Majandusruum linnas kujundatakse ümber teenindussektori jaoks ja sellele annab hoogu kiire tehnoloogia areng. Tööstuspoliitika klastriteooria ütleb, et sarnaste ettevõtete koospaiknemine suurendab linnade ja linnaosade tootlikkust. Nii investeerivad kümned linnad miljoneid dollareid endistesse tööstusrajatistesse, et tuua kokku sarnaseid ettevõtteid ja luua linnaruumile ja majandusele uut väärtust (Evans, 2009).

Suurtes Euroopa riikides nagu Ühendkuningriigid, Prantsusmaa ja Saksamaa hakati pool sajandit tagasi välja töötama algatusi ja programme, mis soosivad mahajäetud, varem tööstusrajoonidena toimunud piirkondade arengut ja mis on andnud olulise tõuke nende muidu mahajäetud piirkondade taaskasutusse võtmiseks. Kui ühelt poolt on olnud selliste algatuste käivitajaks vanade industriaalaladega kaasnevad negatiivsed majanduslikud ja ökoloogilised mõjud, siis teisalt tunnustatakse programmidega nende alade suurt arengupotentsiaali (Grimski & Ferber, 2001).

Grimski & Ferber (2001) toovad vanade tööstuspiirkondade uuesti kasutusse võtmisest saadava kasuna lisaks linnade ja regioonide füüsilisele, sotsiaalsele ja majanduslikule uuenemisele ning erasektori investeeringute suurenemisele välja veel selle, et need loovad linnas erinevate sektorite ja tegutsejate vahel uusi dünaamilisi koostöösuhteid. Nad toovad mahajäetud industriaalalade ümberehitamisel saadavad positiivsed tulemused kokkuvõtlikult välja järgmiselt:

- tuhandete linnapiirkondade üldine tervenemine;
- linnade ja teiste piirkondade füüsiline, sotsiaalne ja majanduslik taastumine;
- märkimisväärsed erasektori investeeringud;
- linnasisene partnerlussuhete tekkimine erinevate ettevõtete vahel

Loomeettevõtted on tihti eestvedajad sellele, et kasutamata ruumid ja piirkonnad saaksid uue elu ning ühendaksid uusi kogukondi. Seepärast on paljud vanad ja tühjad tehasehooned kujundatud ümber just loovinimeste ja loomeettevõtete kontori- ja tööruumideks (Dovey jt, 2016). Zukin ja Braslow (2011) märgivad, et industriaalaladele omased arhitektuurilised tähised nagu telliskivihooned ja suured aknad seostuvad paljudele automaatselt loomemajandusega. Kui konkreetsed paigad linnaruumis kujunevad loomeklassi tõmbenumbriteks, muutuvad need väga oluliseks linna kujunemisel tervikuna (Florida, 2002). Sellised loomekeskkonnad industriaalaladel ei kujune ainult ettevõtete koondumise tõttu. Florida 3T teooria (tolerants, talent, tehnoloogia) nihutab fookuse loomemajanduselt inimfaktorile ja selgitab, et ka inimesed otsivad ja valivad endale elukohaks loomingulisi paiku (Florida 2002). Inimeste elukoha valik ja uute kodude rajamine omakorda värskendab kogu piirkonda ning toetab selle arengut. Kui paljud sellised programmid saavad alguse kultuurivaldkonna ambitsioonidest, siis linnaruumi uurijad viitavad, et sageli võib algatuste eesmärk ollagi pigem turismi ja tarbimise soodustamine kui kultuuri tootmise edendamine.

1.2 Loomettevõtted ja nende koondumine

„Loomemajandus” on koondnimetus tegevustele, kus olulist rolli mängivad individuaalne loovus, oskused ja andekus ning millel on suur potentsiaal jõukuse ja töökohtade loomiseks (Townley jt, 2009). Lisaks märgivad Townley jt (2009), et loomemajanduses tekib jõukus intellektuaalomandi loomise ja kasutamise kaudu eelkõige valdkondades nagu reklaam, arhitektuur, kunst ja antiik, käsitöö, disain, disainermood, film, interaktiivse vabaaja tarkvara loomine, muusika, teatrikunst, kirjastamine, tarkvaradisain, televisioon ja raadio. See on ka põhjus, miks tihti erineva toodanguga ettevõtted koonduvad samasse piirkonda.

Loomemajanduse tänapäevane kontseptsioon hakkas arenema alates 1990. aastatest, kui avalik sektor hakkas pöörama enam tähelepanu kultuuri, meelelahutuse ja tehnoloogiamahukate sektorite süstemaatilisele arendamisele ja edendamisele. Ühisosaks on selliste ettevõtete puhul loovus kui lisaväärtuse loomise komponent. Loovuse abil genereeritakse uusi ideid, uusi töötamise viise ja uusi tooteid. Valdkond pakub siiaamaani suuremat huvi äri- ja juhtimisteadlastele seoses oma postindustriaalsete omadustega nagu paindlik töökorraldus, suurem tehnoloogiate kasutamine ning loominguliste talentide kaasamine (Khlystova jt, 2022). Loomemajandus loob uusi töökohti, mis on vajalikud kogu linna majanduse arenguks (Montgomery, 2003).

Loomettevõtted paiknevad linnaruumis üksteisele lähedal ning nende kogunemine klastritesse on suurem kui enamiku teiste valdkondade ettevõtete puhul (Freeman, 2010). Montgomery (2003) sõnastuses on klaster majandusharude rühmitus, mis on omavahel seotud kliendi-, tarnija- ja muude suhete kaudu, mis suurendavad konkurentsieelist. Sellised klastrid võivad luua märkimisväärset jõukust kohalike toodete ja teenuste baasil, aga ka ekspordi suurenemise ja impordi asendamise kaudu. Koondumist kindlatesse piirkondadesse tingib Lazzeretti jt (2009) sõnul just kultuuri, loovuse, innovatsiooni ja kohaliku elu areng.

Loovuses ja loovas keskkonnas näevad ettevõtted ressursi ja eeldusi õnnestumiseks - üle maailma koostavad ettevõtted loovamate lahenduste leidmiseks strateegiaid, kujundavad loovust toetavaid ruume või siis määratlevad loovpiirkondadena terveid kvartaleid. Oma roll sellistel arengutel on debattidel, mis on toonud majandusarengu aga ka loovettevõtete edukuse garantiina välja ettevõtte asukoha valiku (Stevens 2015). Suurlinnades saabki eristada kvartaleid, kuhu on koondunud

kunstnikud ja kultuuriettevõtjad, näiteks Soho Londonis, New Yorgi Lower East Side või Seine jõe vasak kallas Pariisis (Montgomery, 1998, 2003). Tallinnas on selle ilmekaks näiteks Põhja-Tallinna piirkond.

Tööstusklastrid võivad olla linnastute majanduse allikaks. Ettevõtete geograafiline lähedus toob kaasa kollektiivse kasu, see aitab kaasa konkurentsivõimele ja majanduskasvule (Chapain jt, 2010). Loomesektoris töötavatele, uutele ideedele avatud ja erinevate oskustega inimestele, kes eelistavadki mitmekesiseid ja enda tegutsemise jaoks põnevamaid piirkondi (Suciu, 2008), on tööstusklastrid sobilikuks koondumiskohaks. Avalik sektor kasutab kujunenud loomepiirkondi näiteks turistidele suunatud turundustegevuses, kui rõhutatakse nende omapära, mugavust ja head ligipääsetavust (Markusen, 2006).

Uuringud näitavad, et loomemajandus on tihedas seoses innovaatilise äritegevusega ning see aitab lisaks regiooni arengule kaasa ka teiste majandusharude arengule. Loomettevõtted jagavad näiteks uusi tehnoloogilisi ideid oma koostööpartneritega, sektori professionaalide liikumine teistesse ettevõtlusvaldkondadesse toob endaga kaasa uute ideede laiema leviku. See tähendab, et loomettevõtete eksistents on kogu linnastumises väga oluline, sektor on atraktiivne kõrgelt hinnatud tööjõu jaoks ning julgustab koostöö teket ettevõtlusvaldkondade vahel (Chapain jt, 2010). Ettevõtted vajavad endale usaldusväärseid ja lennukate ideedega partnereid, kes lisaks seatud eesmärkidele annavad inspiratsiooni, toovad tavapärasesse ettevõtlusesse värskust, suudavad genereerida loovaid ideid ning uudseid lahendusi.

Komorovski (2019) sõnul on loomekeskus füüsiline ruum loome- ja kultuurispetsialistidele, mis pakub kõige efektiivsemat viisi nende kasvu, koostöö, suhtluse ja arengu toetamiseks. Loomeskeskused on kiiresti muutumas ülemaailmseks nähtuseks. Viimase kümne aasta jooksul on üle maailma avanenud sadu uuenduslikke keskuseid, kus inimesed saavad planeerida, katsetada ja käivitada uusi ettevõtteid. Sellised keskused aitavad korraldada loomemajandust, võimaldavad innovatsiooni ja arengut ning kasutavad ära tehnoloogilisi edusamme, mis omakorda tekitavad tarbijatest uusi loojaid. Edukatele loomekeskustele omistatakse kaks ühist tunnust - vastupidavus ja jätkusuutlikkus. Seal mõistetakse keskkonnas töötavaid loomingulisi inimesi ja tehakse kõik, et nende vajadusi rahuldada (European Creative Hubs Network).

Eestis peetakse loomeettevõteteks kooslust erineva tausta ja oskustega inimestest, mille keskmes on küll loovisik, kuid toote või teenuse tarbijani viimiseks on vaja toetavat süsteemi, toote või teenuse levitajaid ja turundajaid (Konjunkturiinstituut, 2018). Loomemajanduse baasi moodustavad klassikalised kunstialad (*core creative fields*), millest kasvab välja kultuuritooteid loov kultuuritööstus (*cultural industries*). Need alamsektorid koondab enda alla loometööstus üldiselt (*creative industries*) ja seob kokku ülejäänud ettevõtlusharude ja nende vajadustega (joonis 1). Loomeettevõtete roll on seda suurem, mida rohkem teised majandusharud nende tooteid ja teenuseid konkurentsivõime tõstmisel kasutavad (Kultuuriministeerium, 2007). Eestis oli 2015. aasta seisuga loomemajanduses hõivatud 30700 töötajat ja loomeettevõtted andsid kokku 1,5 miljardit eurot. See on 4,8% kogu riigi töötavast rahvastikust ning 2,8% kõikide ettevõtete müügitulust. Keskmise töötajate arv loomemajanduse ettevõtetes oli 3,4 inimest (Konjunkturiinstituut, 2018).

Joonis 1: Loometööstuse suhestumine majanduse ja kunsti valdkondadega (Kultuuriministeerium, 2007)

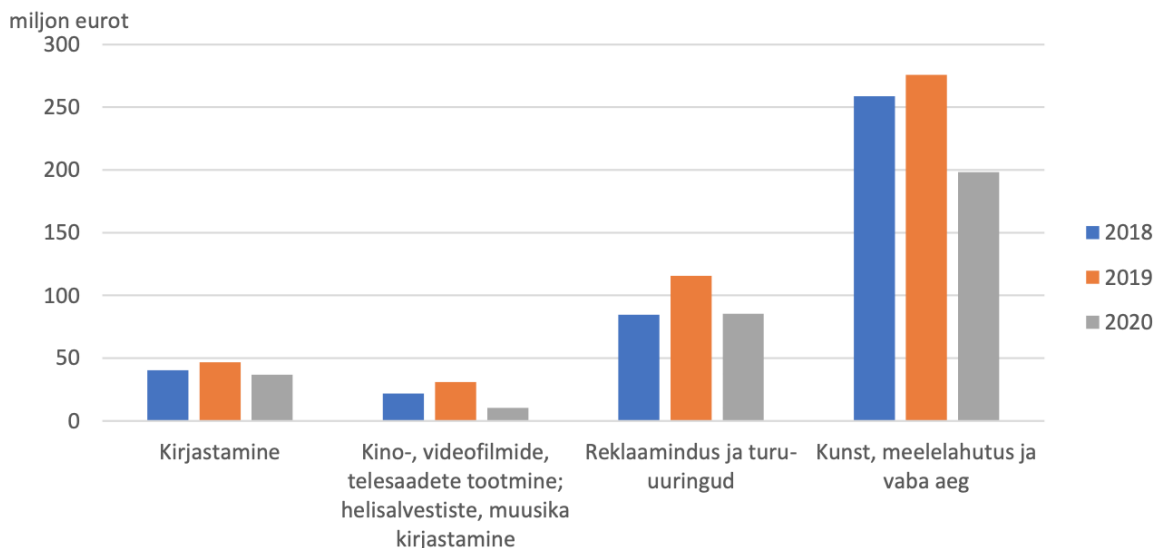
1.3 COVID-19 pandeemia mõjud ja digitaliseerimine

Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) deklareeris koroonaviiruse pandeemiaks 2020. aasta märtsis. See ülemaailmne pandeemia on mõjutanud paljude inimeste sotsiaalset elu ning eri organisatsioonide ja ettevõtmiste toimimist. Sotsiaalne distantseerumine on saanud uueks reaalsuseks, mis on sundinud inimesi tegema tööd kodus, vähendama seltskondlikke koosviibimisi

ning kokkupuuteid lähedastega (Singh, 2020). Sotsiaalne distantseerumine on sarnaselt teistele valdkondadele mõjutanud ka loomeettevõtteid ja nende käitumisharjumusi. Loomemajandus tervikuna on pandeemia tõttu seisnud silmitsi paljude lühi- ja pikaajaliste väljakutsetega nagu koondamised, pankrotid, ürituste ärajäämised jms (OECD 2020).

Digitaliseerimine on digitaalsete võimaluste ära kasutatavate ärimudelite ja protsesside innovatsioon (Unruh & Kiron 2017). Kuigi loomemajanduses hõivatud on oma tegemistes alati paindlikumad, siis on ka neile olukord uudne ning andnud tõuke järgmiste lahenduste otsimiseks, et äritegevus ei kannataks ning koostöö teiste valdkondadega ei katkeks. Üheks alternatiiviks kooskäimistele ja sotsiaalsele vahetule suhtlemisele on digitaalsed lahendused, mis võiksid anda hoogu loomeettevõtete lõpptoodangu kasvule, selle turundamisele ja müügile. Digitaliseerimisega kaasnevad uuenduslikud ärimudelid, uued tootmisprotsessid ja teadmispõhine toodete ja teenuste loomine. COVID-19 on toonud kaasa keerulised ja ebakindlad ajad ning kiirendanud digitaliseerimise protsesse. Oluline on mõelda koroonaviiruse järgsele maailmale ja uurida, kuidas on võimalik tekkinud väljakutsed muuta uuteks võimalusteks nii ettevõtte sisekultuuris kui ka äris üldiselt (Almeida jt, 2020).

Ettevõtete asukoha kontekstis on üheks oluliseks majanduslikuks teguriks igakuised kontori või tööpinnaga seotud kulutused. COVID-19 viiruse levikuga tekkinud piirangud inimeste liikumises ja toodete ning teenuste tarbimises avaldasid survet kinnisvarahalduritele, kes arendustele väärtust loovate ettevõtete hoidmiseks pidid leidma lahendusi ja võimalusi üürihindade ajutiseks alandamiseks või maksete ajatamiseks. Maakondliku Arenduskeskuse uuringu kohaselt peatas COVID-19 viiruse leviku algperioodil esimese kolme kuu vältel (seisuga 01.06.2020) osaliselt või täielikult enda tegevuse 63,3% Eesti kõikidest ja 91,1% loomemajandusega seotud ettevõtetest (Maakondlike Arenduskeskuste Võrgustik, 2020) ja see tõi kaasa müügitulu järsu languse (joonis 2). Enim on kriisi mõjul kasvanud vajadused omandada oskusi digitehnoloogia, automatiseerimise ja rohepöörde alal ning digitaliseerimise levikut nähakse ettevõtete kriisist taastumise ja pikemaajalise arengu kontekstis kõige olulisema tegurina.

Joonis 2. Loomemajanduse ettevõtete müügitulu II kvartalis 2018-2020 (Kutsekoda, 2020)

Positiivse poole pealt aitab digitaliseerimine ja automatiseerimine kaasa tööjõu leidmisele, selle kasutamisele ning sellest sõltuvuse vähendamisele ja annab seetõttu võimaluse suunata rohkem ajaressurssi ettevõtetele lisaväärtust tootvate tegevuste loomiseks (Kutsekoda, 2020). Üldine kasu majandusele oleks see, kui IKT ja loomeettevõtted leiaksid tänu uudsetele lahendustele ühisosa kasutades ära mõlema valdkonna teadmisi ja suunaksid selle väärtusloomesse.

Digitaliseerimine on tihedalt seotud kaugtöö võimaluste kasvuga. Aastaks 2025 prognoositakse täistööajaga kaugtöö kasvu 30-lt 65-le protsendile (Ozimek, 2020). Viirusest tingitud olukord on survestanud ettevõtjaid leidmaks võimalusi oma töötajate efektiivsemaks kaugtööks, sest see võib mõjutada märkimisväärselt ettevõtte tööprotsesse ja tulemusi. Inimeste töötamine individuaalselt ja varasemalt toimunud kontrolli puudumine on oluline ettevõtte riskijuhtimise seisukohast. Seetõttu on digioskuste arendamise vajadusele hakatud pöörama aina enam tähelepanu (Kutsekoda, 2020).

2. Materjal ja meetodika

2.1 Uuritavate piirkondade kirjeldus

Tallinnas on taas elustatud endiseid tööstuspiirkondi ja nendest kujundatud loomekeskkondi peamiselt Põhja-Tallinnas, aga ka mujal, näiteks Ülemiste piirkonnas. Nii on Tallinnas kujunenud loomeettevõtete asumiteks endine Kalinini tehase Telliskivi tänaval ja Põhjala kummikutehas Koplipoolsaarel (joonis 3). Mõlemal piirkonnal on tänapäevaseks kujunemisel oma lugu, mis on tingitud nii üldisest majanduslikust olukorrast kui era- ja avaliku sektori koostööst.

Joonis 3. Põhjala tehase ja Telliskivi loomelinnaku paiknemine Põhja-Tallinna linnaosas.

Telliskivi Loomelinnak

Telliskivi loomelinnak on rajatud endise Kalinini tehase kompleksi territooriumile Põhja-Tallinnas. Algselt äri- ja büroohooneteks planeeritud industriaalkeskond on tänaseks tuntud kui Tallinna loomeettevõtluse meka. Tingituna 2008. aasta majanduskriisist hakati tühjalt seisvatele hoonetele uut rakendust otsima, keskendudes kultuuri ja kogukonna arendamisele. Nii on piirkond koduks kuni 250-le lähemalt või kaugemalt loomemajandusega seotud ettevõttele. Loomelinnakus resideeruvad paljud kunsti, disaini, reklaami, moe- ja muusikatööstusega seotud ettevõtjad ja nende firmade tööajad. Kõige enam linnaku asunistest liigitab enda tegevuse loovteenuste kategooriasse (Telliskivi Loomelinnaku kodulehekül, 2022).

Põhjala tehas

Põhjala tehas toimis kuni 1998. aastani kummitehasena, mis andis tippajal 1970. aastate lõpus tööd 700-le inimesele. Alates 2019. aastast on tehase territooriumil hakatud korraldama erinevaid kultuuriüritusi ja arendama loomemajanduse kogukonda. Viimase paari aastaga on endale koha leidnud üle 50 ettevõtte, kellest enamus tegeleb disaini, kunsti, meelelahutuse või mõne teise loometegevusega.

Joonis 4 ja 5. Telliskivi Loomelinnaku ja Põhjala tehase sissepääsud

2.2 Andmete kogumiseks ja analüüsimiseks kasutatud meetod

Uurimistöö on koostatud kasutades kvalitatiivset lähenemist ja ehitatud üles juhtumiuuringu põhimõttele. Juhtumiuuring võimaldab uuritavaga minna süvitsi, mõista toimuvaid protsesse ja on heaks strateegiaks, kui piirid juhtumi ja konteksti vahel ei ole veel selged (Laherand, 2008). Esimese sammuna koostas uurimisküsimused, seejärel määrasin analüüsiüksused ja seostasin andmed töö eesmärkidega. Analüüsisin andmeid, mille kogusin juhtumiteks valitud loomeettevõtjate intervjuude abil. Kasutasin kvalitatiivse meetodina poolstruktureeritud intervjuusid ja vestluste käigus kirjutasin uurimisküsimustest lähtuvalt üles kõige olulisemad märksõnad. Intervjuud on viidud läbi näost näkku ettevõtjate kontorites ja üks intervjuu *online* keskkonnas Microsoft Teams. Need on salvestatud ja transkribeeritud. Sisu analüüsimiseks kasutasin induktiivset sisuanalüüsi. Tekst on kodeeritud ja kategooriad valitud toetudes uurimisküsimustele ja teoreetilisele taustale. Intervjuude kestus oli vahemikus 40-80 minutit ja viisin need läbi 12.-29.04.2022.

2.3 Valimi kirjeldus

Valimi koostamiseks on kasutatud Põhjala tehase ning Telliskivi loomelinnaku veebilehelt saadud ettevõtete kontakte. Lisaks ametlikele kodulehekülgede oli abiks isiklik loomeettevõtjate kontaktivõrgustik, mille kaudu sai leitud ja tehtud kokkulepped intervjuude jaoks vajalike inimestega. Eelkokkulepete sõlmimisel tegin taustauuringut ettevõtte spetsiifilisema tegevuse ja nende suuruse kohta, et valik oleks võimalikult mitmekesine ja valim representatiivne.

Valimisse võtsin mõlemast piirkonnast neli seal asuvat loomeettevõtet ning kaks ettevõtet, kelle tegevus ei liigitu otseselt loomeettevõtluse alla, kuid kes puutuvad oma tegevuses igapäevaselt kokku loomesektori esindajatega ja näevad olulist rolli selliste keskkondade kujunemisel. Need ettevõtted otsivad põhjusega keskkonda loomeettevõtete seas ja nende nägemused on valdkonna ettevõtete ruumilise paiknemise muutuste analüüsimiseks olulised. Üks neist ettevõtetest on Telliskivi Loomelinnaku ja teine Põhjala tehase asunik. Oluliseks kriteeriumiks oli intervjuude läbiviimise võimalikkus just ettevõtete juhtidega, kelle mõju kontorivalikule ja ettevõtte igapäevasele töökorraldusele on kõige relevantsem, kes oskavad avada ettevõtte laiemat tausta ja

selgitada tulevikuvaadet. Valimi koostamisel võtsin arvesse, et nende seas oleks kindlasti ettevõtteid, kelle asukoha muutus on tingitud COVID-19 pandeemiast viimase kahe aasta jooksul.

Vestlused ettevõtete juhtidega olid individuaalsed ja valitud said järgmiste tegevusvaldkondade esindajad (lisa 1): (T1) tegevjuht reklaamiagentuuris, (T2) animatsioonistuudio tegevjuht/loovjuht, (T3) moekunstnik ja riidepoe tegevjuht, (T4) loomemajanduse ekspert ja konsultatsiooniettevõtte tegevjuht, (T5) disainipoe ja kunstistuudio tegevjuht, (P1) ehtekunstnik ja ettevõtte juht, (P2) üritusturundusagentuuri tegevjuht, (P3) muusikaproduktiooni stuudio tegevjuht, (P4) maaliürituste stuudio tegevjuht, (P5) toitlustusettevõtte tegevjuht.

3. Tulemused ja analüüs

3.1 Intervjuude analüüs

Uurimistöö käigus läbiviidud intervjuud loomeettevõtete juhtidega olid jagatud viieks teemaks:

- ettevõtete ülevaade
- asukoha valiku põhjendused ja selle mõju loovusele
- muutused loomeettevõtte igapäevatoos seoses COVID-19 pandeemiaga
- prognoositavad tegevuse ja asukoha muutused tulevikus

Toon välja intervjuude tulemused loetletud teemade kaupa. Ettevõtete tegevusalad ja töötajate arv on toodud lisas 1.

3.2 Loomettevõtete ülevaade

Ettevõtete arv Telliskivi Loomelinnakus ja Põhjala tehases on alates nende alade kujunemisest loomekeskustes olnud pidevas kasvus. Mõlema piirkonna arendajad valivad uusi üürnikke hoolikalt, sest peavad loomeettevõtete esindatust oluliseks ja soovivad säilitada alade kuvandit. Valimisse võetud ettevõtted on kolinud keskusesse erinevatel aegadel vahemikus 2009-2020, neist neli mõne kuu jooksul enne COVID-19 pandeemia suurema leviku algust 2020. aasta märtsis ja kaks ettevõtet pandeemia ajal 2020. aasta keskpäigas. Üks Telliskivi ettevõtte on enda sõnul vahetanud 13 aasta jooksul loomelinnakus asukohta seitse korda, otsides pidevalt värskemat pinda.

Põhjalasse me tulime kaks aastat tagasi, 1. juulil 2020 me avasime oma kontori ja see oli väga palju seotud covidiga. Meie eelmine kontor mida me seitse aastat tagasi hakkasime rakendama oli minu jaoks väga loogilistele põhimõtetele koostöötamiskontor, kus meie olime üks seitsmest rentnikust...Kui koroona peale tuli, siis tuli teha mingeid otsuseid ja muutuseid, et esiteks nagu team spiritit üleval hoida, et me ei astuks vana rada pidi ja leiaks uusi võimalusi ja teiseks natuke finantskaalutlustel. Eelmine üürileandja andis pärast mitmendat küsimist ja pikka kaalutlust alla 25% rendist...ei olnud muud teha ja pidime tõstma käed üles.(P2)

3.3 Loomeettevõtjate asukoha valiku põhjendused ja mõju loovusele

Asukohavaliku peamised põhjendused olid loomingulist keskkonda soodustav teiste loomeettevõtjate lähedus, hea ligipääsetavus, rendipinna maksumus, võimalus ise enda üüripinda välja ehitada ja olla kaasatud kogu loomelinnaku ühiskasutatavate alade kujundamisse. Ümbritsetus teistest loomeettevõtetest loob ettevõtjate igapäevatööks väärtusliku keskkonna. Välja toodi kogukonnatunde tekkimise olulisus ja emotsionaalne side, kui saad olla ise asukoha kujundamises osaline. Loomeskeskkonna arendajal on märgiline roll uute rentnike leidmisel, sest uue rentniku nägemus ja mõtteviis peavad selliseid ühiseid väärtusi soosima.

Põhjala on uus keskkond, kuhu sobitusin oma mõtteviisi, tegevuste ja nende enda visiooniga väga hästi kokku.(P4)

Kuid loomeettevõtete üksteise naabruses toimetamine ei ole peamiseks argumendiks, miks uuritavad piirkonnad on kontori- või tööpinnana välja valitud. Valiku tegemisel arvestatakse kombinatsiooni keskkonnast, logistikast ja majanduslikust aspektist. Eriti oluliseks on selle otsuse tegemisel üüripinna hind, rendileandjate suhtumine, paindlikkus kontoripinna välja arendamisel ja vajadusel üüritasu ajatamisel. Üks Telliskivi Loomelinnaku ettevõtja tõi eraldi välja, et vanalinna piirkonnas tekitas rendileandja suhtumine negatiivse tunde ning see ajendas teda vahetama asukohta ja otsustama Telliskivi kasuks, kus tehti neile majanduslikult soodne pakkumine.

Nii Telliskivi kui Põhjala rendileandjad on ettevõtetele andnud võimalusi olla tööpinna arendamisel loovad, ehitada oma jõududega ning seeläbi küsinud soodsamat renditasu. Oma käe ja näo järgi ehitamine aitab ühtlasi kaasa mitmekesisema avaliku ruumi kujundamisele.

Kuidagi õnnestus nii, et Põhjala tehase omanikud olid näinud, mida me olime varasemalt teinud üritustega ja neile meeldis see, mismoodi me mõtleme. Nad pakkusid võimalust, et kuhugi siia pakume teile kontori võimalust ja võite ise ehitada, käed külge lüüa, et nii endale soodsamad tingimused luua.(P2)

Ilu ja valu on see, et loomeskeskkonnad tulevad vastu ja annavad võimaluse ruumid ise valmis teha. Ruumid ei ole kindlasti väga heas seisukorras, aga see ongi see eripära. (P5)

Samas on ka neid, kes eelistavad juba valmis kujundatud ruume ja ühiskasutatavat pinda. Neli intervjuudes osalenud Telliskivi loomelinnaku ettevõtete tulid sinna hilisemas faasis, kui kontoriks vajalikud infrastruktuurid olid juba loodud. Vestluste käigus avaldus, et hea ja juba välja arendatud taristu võib olla üks argument kolimisel. Loomelinnaku geograafiline asukoht on rentnike jaoks kui kesklinn, mis on asukohana määrav.

Valisime kontori asukohaks Telliskivi, sest tahtsime midagi hästi lihtsat, mitte liiga palju maksta ja et see oleks keset linna. Teised loomeinimesed ja infra on siin olemas. (T1)

Loomeklastrid on erilised just sellepärast, et seal toimub nii loomine kui tarbimine. See tähendab, et nendes piirkondades võimaldatakse loodavast osa saada ja need ei ole atraktiivsed ainult teenust pakkuvatele või tootmisega tegelevatele loomeettevõtetele endale, vaid ka nende klientidele. Kaks intervjuueeritavat tõstsid esile, et kliendid tulevad neile hea meelelega külla just keskkonna ja seal pakutavate teenuste pärast.

Meil kliendid tahavad tulla meile külla selleks, et siin on nagu lahe keskkond. Lisaks sellele, et nad tulevad meile külla, lähivad pärast ostavad Karjase saiast mingisuguse foods'i või me saame öelda, et lähme Kopli kööki ägeda ja mõnusat nagu foods'i süüa või, et nagu tule vaata event space'i, mis on meil siin samas kõrval ja järsku sealt hakkavad mingid mõtted liikuma. (P2)

Teadmine, et oled ümbritsetud teistest loomeettevõtetest, soodustab avaramalt mõtlemist ja tekib omavaheline sünergia. Üksi olles võivad protsessid võtta rohkem aega. Ettevõtjatest neli märkisid, et teiste loomeettevõtete naabriks olemine on aidanud kaasa uute koostööprojektide tekkele. Ettevõtte hindavad koostööd teiste rentnikega ja seda, et rendileandjal on kindel visioon, keda piirkonna arendusprotsessidesse kaasata. Kaks loovagentuuri mainisid, et kuigi teiste loomeettevõtete lähedus on nende asukoha valiku puhul asjakohane, siis arvatavasti oleksid nende töötulemused teise keskkonda kolimisel samad. Rõivakunsti looja ja poe omanik leidis, et loomekeskkond Telliskivis on tema äri jaoks kriitilise tähtsusega, sest toob sinna tema jaoks vajaliku kliendi. Kunstiürituste korraldamisega tegelev ettevõtte Põhjalas pidas oluliseks märkida, et teised keskkonnad tema loome- ja äritegevust ei soosiks. Loomeskeskkondade kogukonnaelu on aktiivne ja see tekitab ettevõtete vahel uusi koostöövorme.

Põhjala tehases on meil kasutada palju rohkem ruumi ja loomingulist tuge teistest majalistest, mis omakorda annab neile julgust ja inspiratsiooni julgelt proovida ja katsetada...Loomelinnakute puhul peab olema väga paigas, et kes seal on ja mida nad teevad ja mis on selle keskkonna või selle loova atmosfääri kandev mõte. Natukene nagu balansi leidmise küsimus, et kuidas siduda ägeduse faktorit ja kommertsit. // Visiooni koht on väga oluline ja visioon nende tehaste juures peaks üürnikud ja need tegutsejad toimetama panema ja nad käivitama.(P5)

Uutest potentsiaalsetest loomekeskustest toodi esile veel teisigi piirkondi Põhja-Tallinnas, mitmel korral näiteks Balti manufaktuuri, Volta ja Sitsi arendusi. Loomeettevõtted näevad, et pikas perspektiivis mõjutab selliste piirkondade teke kogu linna arengut. Selliste keskuste ja nende infrastruktuuride arenemisel koonduvad sinna ümber ka teiste ettevõtlusvaldkondade esindajad ja ehitatakse välja uued elamud. Inimesed otsivad endale uusi võimalusi vaba aja sisustamiseks ja sellised piirkonnad mängivad näiteks kunstinäituste ja kontsertide korraldamisega olulist rolli.

See on väga hullumeelselt positiivses suunas mõjutanud kogu avalikku ümbruskonda. Lihtsalt see inimeste hulk kes siia tuleb, neid huvitab avastamine, neid huvitab kunst, loodus, kultuur, toit, emotsioonid. Siin on palju häid aspekte, ehk siis tänu sellele arendatakse seda vana tehase priikonda, kuna siin on ka muinsuskaitsealuseid hooneid ja objekte, siis neid säilitatakse ja tuuakse eripärasid esile, aga see on ka väga palju arendajates kinni, et nad just hindavad seda vana tehase vaibi.(P3)

Põhjala piirkonna eripära fookusesse toomine on külastaja jaoks oluline, aga populaarsuse kasv toob kaasa ka mitmeid probleeme, näiteks autode liikumine ja parkimine, nagu märkis üks Põhjala tehase rentnik.

Ainuüksi ärielistel eesmärkidel juhitud arendus ei kujune loomeklastriks. Mõned hulljulgemad peavad minema ees ning nende ümber hakkavad koonduma järgmised. Füüsiline mugavus ei pea loomeklastrite tekkimisel olema kõige prioriteetsem - sünergia ja uued ideed tekivad, kui käiakse tihedalt omavahel läbi, tekib kommuuni tunne ja tahe teha koostööd. Reklaamiagentuuri juht tõi Telliskivi Loomelinnaku näitel välja, et seal ei ole ülepingutatust ja ettevõtjana ollakse ümbritsetud

inimestest, kellega samastutakse, neil on sarnane olek ja väärtused. See mõjutab uute koosluste teket ja populariseerib loomingut.

Kui ma reisin, siis ma alati otsin selliseid linnakuid. Alati. Ja ma arvan, et seal mingi ehedus ja võimalus kohalikega päriselt kontakti saada ja minna väikeettevõtjate juurde ja nende loominguga tutvuda. See on nii palju vahetum ja päris suhtlus. Ja Tallinnas ka hängides, kas või õhtuti või päeval jalutades või sõpradega kohtumisi kokkuleppides, siis ma ikkagi eelistan loomingulisi keskkondi.(P1)

Kaks Telliskivi Loomelinnaku asunikku mainisid, et Põhjala tehas ei osutunud nende jaoks asukohana valituks, sest on alles arengu algfaasis ja võtab aega, kuni see muutub klientide jaoks atraktiivseks. Telliskivi oluliseks eeliseks on populaarsus turistide seas ja lähedus kesklinnale.

Intervjuudes osalenud ettevõtted tõid välja mitmeid tegureid, mis nende arvates soodustavad uute loomekeskuste tekkimist linnaruumis. Mitmel korral mainiti odavaid üüritingimusi, aga ka ligipääsetavust ja ühenduvust linnaga. Sellised keskused ei saa tekkida äärelinnadesse. Piirkonnal peab olema enda eripära, ruumid peavad olema avarad. Loomeettevõtted ei taha tunda, et nad oleksid surutud raamidesse. Kunstnikud otsivad alati alternatiivseid kohti, seda juhib loominguline ja kultuuriline vaade. Industriaalsed keskkonnad meelitavad, aga midagi peab juba olema olema ning keegi peaks suunanäitajana ees olema, et tekiks kiirem areng, tuleksid uued asukad ja kujuneks tugev kogukond.

3.4 Muutused loomeettevõtete töös ja digitaliseerumine

Intervjuudest selgus üheselt, et väikeste (kuni kahe inimesega) loomeettevõtete harjumused kontori- või tööpinna kasutamises on seoses COVID-19 levikuga muutunud marginaalselt. Kontori igapäevane kasutamine on jätkunud sarnaselt sellele, nagu see oli enne pandeemia laialdasema leviku algust enne 2020. aasta märtsikuud. Sellised individuaalsed loomeettevõtjad on ka need, kes ei ole erinevalt üritusturundus- või reklaamiagentuurist kunagi kontorit kasutanud klientide vastuvõtmise eesmärgil. Kaks ettevõtjat tõid küll välja, et üleriiklikud piirangud panid mõtlema kontoripinna vähendamisele, kuid see on jäänud vaid mõtteks. Loomeettevõtjate ühine arusaam on alati olnud, et kontor ei ole koht, kus töötaja on kohustatud käima, vaid pigem pakub see võimalust hoida töö ja kodu üksteisest lahus. Intervjuus osalenud muusikaproduktiooni

ettevõtja tõi välja, et koroonaviirusest tingitud piirangud kiirendasid oluliselt nende stuudio valmimist Põhjala tehases, sest kui varasemalt keskenduti avalikele esinemistele, andis viimaste puudus stuudio rajamisega tegelemisele aega juurde.

Enne kui meil stuudio oli, tegime kodukontorit. Töö ja eraelu läheb nii sassi ja tundub, et kõik kohad kodus on töökohad. Kõige suurem pluss oma stuudio olemasolul ongi see, et sa eristad töö ja kodu. (P3)

Digitaliseerumine on kasvatanud teatud tööprotsessides efektiivsust. Konkreetsete kommunikatsioonivahendite valik sõltub väga palju sellest, milliseid kanaleid eelistavad kasutada kliendid. Välja toodi tarkvaralahendused nagu Teams, Zoom, Google Meet ja Slack. Kolm ettevõtjat selgitasid põhjalikult, kuidas viimased paar aastat on andnud tugeva tõuke enda toodangu turundamiseks ja müümiseks läbi virtuaalkeskonna - selleks on loodud veebipoed ja leitud võimalusi, kuidas ennast digikanalites nähtavaks teha. Varasemalt ei ole seda peetud nii oluliseks.

See, et järjest kõik lukku läks, andis kiirema tõuke sellele, et tuleb veebipood ära teha. (P1)

Esimest korda läheme lavale ja teeme audio-visuaali, kasutades viimase kahe aasta teadmisi live-streamidest. See on juhuslik tulemus, mida on soodustanud koroonat. (P3)

Paindlikkus töö tegemise aja ja asukoha valikul mõjub väga individuaalselt, mõnedele sobib see rohkem ja teistele vähem. Tööandja peab pidama silmas, et inimesed tunnevad rohkem vabadust, kuid see ei pruugi mõjuda ettevõttele negatiivselt. Kaks ettevõtjat mainisid, et vabadus võib mõjuda loometööle positiivselt, aga töötajatele tähendab see rohkem vastutust.

Loovtöö ei ole nagunii tunnilugemine. Me ei kasuta ajamõõtmisprogrammi, asjad peavad olema lihtsalt tehtud. (T1)

Loomeettevõtluse kontekstis on endiselt olulised silmast-silma kohtumised. Üha enam on enne kohtumisi mõtlema hakatud sellele, kas seda peab tegema füüsiliselt või annab sama tulemuse virtuaalne vestlus, kuid saadakse aru, et füüsilised kokkusaamised muudavad arutelu viljakamaks ja tähelepanu ühele teemale on suurem. Kuus ettevõtjat rõhutasid, et kollektiivse mõttetöö tegemiseks on füüsiliselt vaja kokku saada. See soodustab üksteise paremini mõistmist ja vahetu

tagasiside jagamist. Virtuaalset ühist loometööd peab veel õppima, suuremate meeskondade puhul on see raske ning tihti põhjustab olukordi, kus kõigi inimeste mõtted ja arvamused ei tule esile. Loovmeeskondade hoidmine virtuaalselt on osutunud keeruliseks, sisuline arutelu kannatab kõige enam ja seetõttu on COVID-19 olnud koosloomet takistavaks teguriks.

Me saame üksteist palju kiiremini tagasisidestatud. See on hästi oluline, et näiteks, kui kellelegi mingi ülesanne, mõelda välja installatsioon või mis iganes asi. Millal tema võtab aja, et seda reaalselt teha, millal ta saadab infot meile, et me saame seda tagasisidestada, see käib palju suuremat ringi mööda. Versus see, kui oleme ühes ruumis koos ja oleme siin vahetult nii-öelda nägemas seda protsessi. (P3)

Digitaliseerumise kasvumõju ettevõtte tulemustele on veel vara hinnata. Kuigi digitaalsete vahendite levik ja nende kasutuselevõtt enda toodete ja teenuste müümisel viimase kahe aasta jooksul on olnud loomesektoris tõusvas trendis, on see pigem olnud majanduslikult senise paari aasta jooksul alternatiivne müügitulu tekitamise allikas. Üks ettevõtja, kelle toodete müümine ja majanduslikud tulemused sõltuvad rohkem klientide liikumise vabadusest, tõi esile, et COVID-19 piirangute mõju on viinud ettevõtte tagasi seisu, kus nad olid selle algusajal neli aastat tagasi. Tasub märkimist, et rendileandja paindlikkuse ja vastutulekute olulisus üüritasude maksmisel on olnud põhjuseks, miks ettevõtte saab endiselt oma tegevusega jätkata. Disainipoe pidaja Telliskivis leidis positiivse aspektina, et toodete müümine veebis on sundinud olema põhjalikum tootekirjelduste loomisel ja sotsiaalmeedia oskuste arendamises.

Kui enne piisas lühikirjeldustest, sest inimene tuli nagunii koha peale, et näha ja proovida, siis nüüd pidi mõtlema pikemaid kirjeldusi, mis kõnetaks selle kauba juures ja sotsiaalmeedia pildistamiste oskust arendama. Et kõnetada klienti. (T5)

3.5 Loomeetevõtete ruumiline paiknemine ja tulevik

Vaated tulevikule olid vastajate seas erinevad. Mõnel juhul nähakse potentsiaali just piirkonnas, kus tegutsetakse, teistel juhtudel ollakse valmis kolima, kui silma jäävad praktilisemast poolest soodsamad tingimused. Näiteks kirjeldas ühe muusikaproduktiooniga tegeleva ettevõtte juht, kuidas nad peavad loovat keskkonda oluliseks, kuid praktiline pool võib selle nende asukoha

valikul üles kaaluda. Põhjala tehases ei hoita kinni, kui tulevikus peaks tekkima hea võimalus rentida soodsamalt funktsionaalsemad ruumid.

Me ei oskagi seda täna ennustada, me vaatame aegamööda rahulikult edasi ja hindame perspektiive...Aeg-ajalt, kui oleme teinud mingeid sündmusi siin ruumis, siis ma hea meelega oma tavatöösaju ei hoiaks siin, kui inimesed oma jookidega on siin. Selles mõttes ei ole see ideaalne ruum, kus tööd teha, aga see on ideaalne esimene stuudio.(P3)

Samas mainis nende naabruses olev kunstiüritustega tegelev ettevõtte, et kolimine võiks tulla kõne alla ainult äärmisel juhul. Eesmärk oleks leida tehase piirkonnas ruumi juurde.

See ruum on väike. Kui ma saaksin võtta 200 ruutu siinsamas, siis ma võtaksin kohe. See investeering mis ma peaksin tegema on päris suur.(P4)

Ka arvamused kontori olemasolu kui väärtuse osas on erinevad. Loomemajanduse nõustamisettevõtte ei näe vajadust asukoha muutmisele, sest tingimused on niivõrd head. Pikemas perspektiivis on küsimus, kas kontorit on üldse vaja. Kaks loovagentuuri peavad kontori olemasolu oluliseks väärtuseks ning sellest loobumine ei oleks loomeettevõtjana mõistlik tegevus, sest see võib takistada arengut ja uute ideede loomist.

Üks asi, millest ei tahaks loobuda, on kontor ise. Ma ei tahaks öelda, et oleme ettevõtte, millel ei ole kontorit... Meie oma koht on väärtus omaette. Loomevaldkonna ettevõtted ei saa ilma selleta, et inimesed kokku ei tuleks. Ja suuruse mõistes, ma väga selgelt usun koostöötamise kontseptsiooni. Pigem kontor võiks olla suurem ja seal võiks olla rohkem erinevaid tegelasi pundis, kellel natuke on igal ühel omad elud, aga need elud ristuvad mingites hetkedes.(P2)

Telliskivis resideeruv animatsioonistuudio juht näeb kontori asukohal ja selle muutumisel seost elukohaga - kui peaks muutuma enda elukoht, siis võiks mõelda ka uuele kontori asukohale, sest oluline on kontori lähedus ja sellele ligipääs, kuid teistel põhjustel ei oleks uue koha leidmine mõistlik.

COVID-19 põhjustab suurema tõuke ja võimaluse ühiskontorite laialdasele levikule, mis annaks

ühel rendipinnal toimetavale kooslusele oma näo. Põhjala tehases toitlustusega tegelev ettevõtja leiab, et tuleviku kontoriruumid võiksid olla ettevõtte jaoks kompaktsemad. Küll aga põhjustavad igasugused kriisid ebakindlust ja see võib mõjutada pikaaegsete kohustuste võtmist. Plaanid pannakse ootele. Põhjala tehases stuudiot omav ehtekunstnik leiab, et pandeemia on andnud kontori kasutamisele teistsuguse, hoopis positiivse suuna.

On väikesed workshopid pärast tööd või nädalavahetustel, kus saavad oma kindla seltskonnaga kokku tulla, või et inimestega kontakti saada ja samal ajal midagi uut õppida ja aega veeta. Need loomeettevõtted võiksid omalt poolt pakkuda teenuseid, workshopi, kus sa annad edasi seda, millega sa tegeled ja samal ajal lood ikkagi kliendisuhteid, ma arvan.(P1)

Ruumide suurused ja mõtteviiside ümberhindamine on tulevikus kindlasti teemaks. Ettevõtjad leiavad üheselt, et koroonaviirus on tinginud vabaduse kasvu ning üha enam saadakse aru, et tööaeg ei ole vaid kell 9-17 ja ühes kindlas kohas. Telliskivi Loomelinnakus paikneva reklaamiagentuuri juht näeb seda, et rohkem vabadust tähendab vähem lauapinda ja sarnaselt intervjuus osalenud Põhjala tehase ehtekunstnikule ja muusika produktsiooniettevõttele võiksid kontoriruumid olla multifunktsionaalsemad ning leida õhtustel aegadel kasutust teistel eesmärkidel.

Intervjuus osalenud ehtekunstnik tõi välja, et lisaks veebipoodide loomisele on tekkinud paremad võimalused koostööprojektideks teiste loomeettevõtjatega väljaspool Eestit. E-kanalite kasutamist positiivse nähtusena rõhutas ka reklaamiagentuuri juht ning lisas, et väga oluline on ka vabaduse tekkimine, mis võiks loometöölle kaasa aidata. Kaks ettevõtjat mainisid, et COVID-19 periood on andnud loomeettevõtjatele aega, et teha eeltööd, arendada enda oskusi ja luua uut väärtust.

Mina, kes ma ei ole sellel teemal teinud ajuriinnakut, ütlen, et neid asju, mida ei ole tehtud ja mis on ägedad asjad ja perspektiivikad, on jumala palju mida saaks ära teha. Lõpuks on see ressurss ja tiimi kokkupanek ja äratagemine. Ressurss, mis on kõige suurema numbriga, on aeg arvatavasti, et panustada. See on see hetk, et seda aega võtta.(P4)

4. Arutelu

Loomeettevõtete seas tuntuks saanud piirkonnad ei ole kujunenud plahvatuslikult kiiresti läbi kunstliku arendustegevuse. Valdkonna ettevõtete koondumine ühte asumisse toimub järk-järgult. Keegi peab olema teerajajaks, et tekiks teistes ettevõtetes huvi ja seejärel ka vajadus arendada piirkonnaga seotud ja paremat töökeskkonda loovat infrastruktuuri. Arendustegevus omakorda toob nendele aladele järgmised ettevõtted, kes ei pruugi olla otseselt loomevaldkondadega seotud, kuid otsivad nendes tegutsevate ettevõtete lähedust. Florida (2004) ja Evans (2009) on varasemalt enda uuringutes sama mõtet toetanud ning kirjeldanud seda kui tavapärast protsessi, mis mängib olulist rolli kogu linnaruumi kujunemisel mõjutades kogu regiooni arengut ja üldist majanduskasvu.

Loomeettevõtted on majanduslikult tundlikud, COVID-19 periood on seda veelgi võimendanud ja teinud ettevaatlikuks igasugusteks kriisideks valmisoleku osas. Loomekeskustel on valmisolek pidevaks uuenemiseks ja paindlikeks kokkulepeteks. Ettevõtjad hindavad seda, kui ka rendileandja on keerulistel aegadel konstruktiivne, valmis pakkuma soodsamaid kokkuleppeid ja renditingimustes läbirääkima. Samas on ka üürileandja paindlikkus rasketel aegadel mõistetav, sest ettevõtete hoidmine on pikemas perspektiivis kasulik kogu asumile, et säilitada selle kuvandit. Ettevõtete valik nendesse piirkondadesse ei ole juhuslik, selle taga on pikaajaline ja põhjalik töö. Jäik suhtumine võib väga lihtsasti negatiivselt mõjutada loomelinnaku olemust. Fenomen seisneb ikkagi omavahelises koostöös, arendaja ja üürniku ühtses arusaamas ning väärtushinnangutes. Seda peaksid arendajad silmas pidama ka tulevikus, kui tahavad loomelinnakutele omast atmosfääri luua ning soovitud keskkonda ja seal tekkinud uut väärtust tekitavat sümbioosi säilitada. Nagu intervjuudest selgus, hindavad COVID-19 pandeemia jooksul asukohta muutnud ettevõtted arendajate pakutud võimalust enda kontorit ise välja arendada. See omakorda toetab loomekeskkonna kuvandit ja aitab ettevõtjatel optimeerida igakuiseid rendikulusid. Ühtlasi mõjutab see kontorite funktsionaalsust, sest on lihtne võimalus kujundada kontoripinda ümber näiteks hübriidkoosolekute pidamiseks.

Väga palju määrab loomeettevõtete koondumist loomelinnakute hinnapoliitika. Ühised huvid ja oma valdkonna teiste tegijatega kõrvuti tegutsemine on väärtus omaette, kuid majanduslikud

argumendid võivad paratamatult olla paljude ettevõtjate jaoks esmatähtsad ja nende otsuseid mõjutada.

COVID-19 pandeemia taandumine ei ole loomeettevõtjate ja nende töötajate kontori kasutamise harjumusi enamasti muutnud. Nad on oma liikumistes ja tööalastes toimetamistes olnud alati vabamad ja selline töökultuur küsitletud ettevõtetes jätkub. See omakorda tähendab, et loomeettevõtete liikumine ja uute kontorikohtade valik ei saa vähemalt pandeemia mõjudel olema märgiline. Kui rendileandja on majanduslikult rasketel aegadel paindlik ja leitakse toetavaid riiklikke abimeetmeid, siis ei ole põhjust otsida teist asukohta ja siduda end uute lepingutega. Endiselt hinnatakse praktilisi väärtusi nagu hind ja ligipääsetavus ning kogukonnatunnet loovat teiste ettevõtete lähedust.

Loomeettevõtetel on samas COVID-19 perioodist võtta kaasa palju positiivset, digitaliseerumise kasvu saab pöörata enda kasuks. Digitaalsed suhtlusvahendid aitavad oluliselt hoida aega kokku ja teha produktiivsemat tööd. Digitaalses maailmas on piirid avatud ja loomesektori toodang võib lihtsamini leida tee rahvusvahelisele turule. Veebipoed jt digitaalsed kanalid on heaks näiteks, mille arengut koroonaviirus on kiirendanud ning see on üks võimalus loometeenuste levitamiseks laiemale sihtrühmale. Seetõttu on veelgi olulisem teha ja soodustada koostööd teiste valdkonna tegijatega nagu on esile toonud ka Chapain jt (2010). Küll aga ei tohi ära unustada, et loometöö vajab inimeste omavahelist füüsilist kohtumist ja mõtete vahetamist. See toetab ideed sellest, et loomeettevõtetele on endiselt vajalik kontor kollektiivseks koondumiseks. Selle kasutamine ei pruugi tulevikus olla nii aktiivne kui varasemalt, sest Covid on kasvatanud loomeinimeste seas digitaalsete töövahendite kasutuselevõttu ja kaugtöö levikut. Nii tuleb kulude jagamiseks leida alternatiivseid kontori- ja tööpinna kasutamise võimalusi, pakkudes seda näiteks teistele ettevõtetele või korraldades seal õhtuseid üritusi.

Schoales (2006) on oma uuringute tulemusena järeldanud, et valdkondlike klastrite tekkimine annab tõuke samas sektoris toimetavate ettevõtete vahelisele suhtlusele ja hõlbustab seeläbi uuenduslike ning kõrgema hinnaga toodete ja teenuste tootmist. Ühiste koostöövormide teke sarnaste väärtustega ettevõtetega on loomulik, kuid intervjuudest selgus, et see ei ole ettevõtjatele otseseks põhjuseks või motivatsiooniks valida enda kontori- või tööpinna asukoht potentsiaalsete

partnerite kõrvale. Pigem kujunevad sellised koostöösuhted aja jooksul naabruses tegutsedes ja samasse nõ loomekeskuse kogukonda kuuludes.

Uurimisteemat loomeettevõtete paiknemisest ja digitaliseerumise vormidest on võimalik arendada edasi. Viiruse mõju ettevõtete ruumilisele paiknemisele saaks uurida mõne aasta pärast kui on tekkinud rohkem statistikat mille põhjal analüüsida, kuidas see pikemaajaliselt on mõjutanud ettevõtete ümberasumist ja seeläbi linnade ruumilist arengut. Pandeemiaaegne sotsiaalse suhtlemise teadlik vähendamine on ainult üks näide, mis võib ettevõtete asukohavalikut mõjutada. Sarnaselt pandeemiale võib muutustele mõju avaldada sõda, energiakriis või muu üldisemat majanduse toimimist muutev asjaolu. Ühtlasi oleks teemakohane võtta järgmiste sarnaste uurimuste objektideks uued Põhja-Tallinna asumid (Volta, Sitsi) või sarnastel põhimõtetel tekkinud piirkonnad väljaspool Tallinna, näiteks Narvas ja Pärnus. Koroonaviirusest tingitud vabadus valida töötamise asukohta võib oluliselt kujundada uute loomekeskuste teket üle Eesti.

Teema laiapõhjalisemaks uurimiseks võiks tulevikus kasutada kvantitatiivset lähenemist, et saada suurem infohulk kontori asukohta vahetanud loomeettevõtete kohta ja seejärel uurida tekkinud valimi baasil kvalitatiivse meetodiga ümberasumise tagamaid.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida COVID-19 pandeemia mõju loomevaldkonna ettevõtete paiknemisele ja nende digitaliseerumisele. Kuigi statistiliselt on seda veel vara mõõta, siis teemat kvalitatiivselt uurida ja hinnata on õige aeg. Väga palju olulist informatsiooni annavad ettevõtjate isiklikud vaated ja nende tänased mõtted tuleviku osas. Viisin läbi kaheksa poolstruktureeritud intervjuud loomeettevõtete esindajatega ning kaks intervjuud teiste valdkonna ettevõtetega, kes kõik omavad kontorit Telliskivi Loomelinnakus või Põhjala tehases. Leidsin nende kontaktid, kasutades vastavate loomepiirkondade kodulehekülgi. Esitasin töös kolm uurimisküsimust: (1) Milliseid muutuseid on COVID-19 toonud loomeettevõtjate töösse, (2) millised on olnud loomeettevõtete digitaliseerumise vormid ja mis nende digitaliseerumist mõjutab ning (3) kuidas mõjutab COVID-19 loomeettevõtete ruumilist koondumist tulevikus?

Uuringust tuleb välja, et pandeemia mõju loomeettevõtete tööprotsessidele väljendub peamiselt kolmel viisil. Esiteks on kujunenud ettevõtjatele väljakutseks loometöö juhtimine digitaalsete töövormide abil. Inimeste füüsilist kokkupuudet peetakse endiselt oluliseks. Füüsiline kohtumine oma kollektiivi või partneritega on loometöös vajalik, et ideede põrgatamine ja tagasisidestamine oleks vahetu. Nii tekib tugev kogukonnatunne, mis loovtööle kaasa aitab ja mida ettevõtjad ka asumitesse kolimisel otsivad. Teiseks on saanud pandeemiast suure tõuke loometööstuse toodete ja teenuste turustamine läbi e-kanalite. Viimase kahe aasta jooksul kehtestatud piirangud on mõjutanud ettevõtete klientide käitumisharjumusi mis omakorda on nõudnud uute lahenduste väljatöötamist loomeettevõtluses. Kolmandaks tuleb välja, et kontori- või tööpinnad on endiselt ettevõtetele väga olulised, aga kulude optimeerimiseks otsitakse neile uusi ja täiendavaid funktsioone. Kontori asukoht ja teiste loometööstuses tegutsejate lähedus on ettevõtetele vajalik ka tulevikus. Kontoripinda hakatakse järjest enam omavahel jagama ja lisaks kulude jagamisele aitab see kaasa sünergiale, uute ideede sünnile, mis omakorda saab toodete või teenuste väärtust tõsta.

Tulemustest saame järeldada, et loomepiirkondade kujunemine ja klastrite teke on endiselt aktuaalne ja võib tulevikus kaasata järjest enam ka teiste valdkondade esindajaid. Koroonaviirusest tingitud piirangud mõjutasid küll loomeettevõtete tööprotsesse ja andsid tõuke sellele, et nende toodang on ka tulevikus veebikanalite kaudu turustatud, selle leiab üles laiem tarbijaskond. Kuigi

loomeettevõtted kasutavad ka tulevikus digitaalseid lahendusi, et enda meeskonna ja partneritega suhelda, siis vajadus füüsilise kokkupuute järele ei kao ja pigem väärtustatakse seda enam. COVID-19 tõttu on loomeettevõtetel tekkinud palju mõtteainet, kuidas ja kellega kujundada enda jaoks tulevikukontorit. Hoolimata pandeemiast ja digitaliseerumisest jätkuvad Tallinnas loomepiirkondade kujunemise protsessid.

COVID-19 impact on creative businesses digitalization and spatial location

Mikk Puurmann

Summary

The purpose of the bachelor thesis was to study COVID-19 pandemic effects on creative businesses and their digitalisation. Creative entrepreneurs and their office facilities usage are changing but the impact of the pandemic for creative industries physical concentration can be a long process. However, a lot of useful information about the future is provided by entrepreneurs' personal views and thoughts. Following research questions were asked to achieve the goals of the research: (1) what changes has COVID-19 brought to the work of creative entrepreneurs, (2) what forms of digitisation are faced by creative companies and what influences their digitisation and (3) how will COVID-19 affect spatial concentration of creative companies in the future?

The theoretical part of the thesis describes the process of transformation of former industrial areas into creative centers, the nature of creative businesses and their concentration in clusters, the spread of COVID-19 and its impact on digitalisation.

In order to have a proper sample I chose the contacts of creative businesses from Telliskivi Culture Hub and Põhjala factory website. Three of them have changed their office location in the last two years due to COVID-19. I used the case study method and conducted ten semi-structured interviews with the entrepreneurs from these districts.

The study confirmed that creative businesses still value physical location with other representatives from the same field. The sense of community and cooperation with others gives a lot of value to keeping businesses in creative districts. More practical factors as the price and accessibility are just as important. Entrepreneurs pointed out that during the COVID-19 period flexibility and temporary pricing conditions from landlords played an important role in thinking about the future locations.

Physical meetings with employees play an important role in creative work. They help with sharing thoughts and providing immediate feedback. That is why it is still important to have physical places for meeting and concentrating. The functionality of the offices of creative businesses is changing - it is being shared with other companies and using office space for different types of events is becoming more popular. The positive result of digitalisation is also the rise of e-channels which help creative businesses to market and sell their services and products to wider audiences. This difficult period has given creative businesses a lot of new ideas and time to think about how to produce more value in the future.

Tänuavaldused

Tahan tänada oma juhendajat Ingmar Pastakit suurepärase nõuannete eest, kõiki intervjueeritavaid leitud aja ja Ragnar Siili asjaliku vestluse ning vajalike abimaterjalide eest.

Suur aitäh õele Marisele keeleteoimetus ja enda vanematele kogu senise haridustee moraalse toetamise eest.

Ühtlasi soovin esile tõsta lähedasi sõpru Hansu ja Andreast, kes oma teadmistega töö valmimisele kaasa aitasid.

Kasutatud kirjandus

Ader, A., Alender, Y., Argus, M., Aule, M., Hansar, M., Juurmann, P., Labi, H., Rosenbald, U., Saar, M., Tõugu, K., & Vaher, K. (2010). Põhja-Tallinna loomemajanduse uuring.

Almeida, F., Duarte Santos, J., & Augusto Monteiro, J. (2020). The Challenges and Opportunities in the Digitalization of Companies in a Post-COVID-19 World. *IEEE Engineering Management Review*, 48(3), 97–103. <https://doi.org/10.1109/EMR.2020.3013206>

Chapain, C., Cooke, P., De Propriis, L., MacNeill, S., & Mateos-Garcia, J. (2010). *Creative clusters and innovation. Putting creativity on the map*. London: NESTA.

Dovey, J., Pratt, A. C., Moreton, S., Virani, T., Merkel, J., & Lansdowne, J. (2016). *Creative Hubs: Understanding the New Economy*. British Council

Evans, G. (2009). Creative cities, creative spaces and urban policy. *Urban studies*, 46(5-6), 1003-1040. <https://doi.org/10.1177/0042098009103853>

Florida, R. (2002). *The Rise Of The Creative Class*. Basic Books.

Freeman, A. (2010). *London's creative workforce: 2009 update*. London: Greater London Authority. <https://doi.org/10.4337/9781782545705.00013>

Grimski, D., & Ferber, U. (2001). *Urban brownfields in Europe*. 9.

Khlystova, O., Kalyuzhnova, Y., & Belitski, M. (2022). The impact of the COVID-19 pandemic on the creative industries: A literature review and future research agenda. *Journal of Business Research*, 139, 1192–1210. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.09.062>

Komorowski, M. (2019). *CREATIVE HUBS: Opportunities and Challenges for Intercultural Dialogue*.

Krivý, M. (2012). *From factory to culture factory: Transformation of obsolete industrial space as a social and spatial process*. University of Helsinki.

Laherand, M.-L., 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk

Lazzeretti, L., Domenech, R., & Capone, F. (2009). Why do creative industries cluster? An analysis of the determinants of creative industries.

Markusen, A. (2006). Urban Development and the Politics of a Creative Class: Evidence from a Study of Artists. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 38(10), 1921–1940. <https://doi.org/10.1068/a38179>

Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design*, 3, 93-116.

Montgomery, J. (2003). Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters. *Planning, Practice & Research*, 18(4). <https://doi.org/10.1080/1561426042000215614>

Nobre, G. (2020). Creative Economy and Covid-19, Technology, Automation and the New Economy. Pabrane z: [Http://Www. Researchgate. Net/Profile/Guilherme_Nobre/Publication/340438912_Creative_Economy_and_Covid19_technology_automation_and_the_new_economy/Links/5e8a71f4299bf130797ffc1e/Creative-Economy-and-Covid-19-Technology-Automation-and-the-New-Economy. Pdf](http://www.researchgate.net/profile/Guilherme_Nobre/publication/340438912_Creative_Economy_and_Covid19_technology_automation_and_the_new_economy/links/5e8a71f4299bf130797ffc1e/Creative-Economy-and-Covid-19-Technology-Automation-and-the-New-Economy.pdf) (2020.08. 01).

OECD (2020). Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors.

Ozimek, A. (2020). The Future of Remote Work. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3638597>

Pastak, I. (2014). Tööstusalade ümberkujundamine ja selle roll linnaosa arengus Põhja- Tallinna näitel. Magistritöö inimgeograafias. Geograafia osakond. Tartu Ülikool.

Schoales, J. (2006). Alpha clusters: Creative innovation in local economies. *Economic Development Quarterly*, 20(2), 162-177. <https://doi.org/10.1177/0891242405285932>

Singh, J., & Singh, J. (2020). COVID-19 and its impact on society. *Electronic Research Journal of Social Sciences and Humanities*, 2. <https://doi.org/10.24018/ejdevelop.2021.1.3.35>

Stevens, Q. (2015) Creative Milieux: How Urban Design Nurtures Creative Clusters, *Journal of Urban Design*, 20:1, 1-7. <https://doi.org/10.1080/13574809.2015.981393>

Suciu, M.-C. (2008). *THE CREATIVE ECONOMY*. Lex et Scientia.

Townley, B., Beech, N., & McKinlay, A. (2009). Managing in the creative industries: Managing the motley crew. *Human relations*, 62(7), 939-962. <https://doi.org/10.1177/0018726709335542>

Unruh, G., & Kiron, D. (2017). Digital transformation on purpose/MIT Sloan Management Review, November.

Zukin, S. ja Braslow, L. (2011). The life cycle of New York's creative districts: Reflections on the unanticipated consequences of unplanned cultural zones. *City, Culture and Society*. Elsevier Ltd, 2(3), lk 131–140. <https://doi.org/10.1177/0042098016630507>

Internetiallikad

European Creative Hubs Network. <https://creativehubs.net> (kasutatud 3.05.2022)

Konjunktuuriinstituut. 2018. Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus.

https://www.looveesti.ee/wp-content/uploads/2018/05/Eesti_loomemajanduse_olukorra_uuring_ja_kaardistus_-_Lyhikokkuvote-Summary.pdf (viimati kasutatud 15.04.2022)

Kultuuriministeeriumi kodulehekül. <https://www.kul.ee/kunstid-ja-loomemajandus/loomemajandus> (viimati kasutatud 18.04.2022)

Loov Eesti. 2022. Loomemajandus Eestis. <https://www.looveesti.ee/loomemajandusest/loomemajandus-eestis/> (viimati kasutatud 17.04.2022)

Maakondlike Arenduskeskuste Võrgustik. 2020. COVID-19 kriisi mõju uuring ettevõtetele.

https://www.arenduskeskused.ee/wp-content/uploads/2020/10/2020_06-ettevõtete-COVID-kriisi-mõju-uuringu-kokkuvõte.pdf (viimati kasutatud 17.04.2022)

Sihtasutus Kutsekoda. 2020. COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele. https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2021/01/OSKA_COVID-19_eriuring_11.01.2021_loplik.pdf (viimati kasutatud 11.05.2022)

Põhjala tehase kodulehekülg. <https://www.pohjalatehas.ee/pohjala-tehase-imelised-asukad/> (viimati kasutatud 10.04.2022)

Telliskivi Loomelinnaku kodulehekülg. <https://telliskivi.cc> (viimati kasutatud 26.04.2022)

Lisad

Lisa 1: Intervjueeritavad ettevõtjad

Intervjueeritav	Tegevusvaldkond	Asukoht	Töötajate arv	Asukohta kolimise aeg
T1	Reklaam	Telliskivi	9	2020
T2	Disain	Telliskivi	2	2019
T3	Moekunst	Telliskivi	3	2019
T4	Konsultatsioon	Telliskivi	5	2017
T5	Disain/kunst	Telliskivi	2	2009/2021
P1	Ehtekunst	Põhjala	1	2019
P2	Üritusturundus	Põhjala	5	2020
P3	Muusikaproduktsoon	Põhjala	2	2020
P4	Kunstiüritused	Põhjala	1	2019
P5	Toitlustus	Põhjala	20	2020

Lisa 2: Intervjuude kava

Sissejuhatus
1. Bakalaureusetöö tutvustus ja selle eesmärk
Ettevõtte taustainfo
1. Mis on ettevõtte tegevusvaldkond?
2. Kui palju on ettevõttes töötajaid?
3. Millal koliti piirkonda?

4. Mis põhjustel koliti piirkonda?
5. Kus oli ettevõtte kontori enne viimast kolimist?

Ettevõtte rutiini ja töötajate töörežiimi muutused seoses Covidiga

1. Kuidas on muutunud töötajate harjumused kontori kasutamisele viimase kahe aasta jooksul?
2. Milliseid uusi töövahendeid on hakatud kasutama?
3. Kui palju on muutunud töö füüsilisest digitaalsema suunas?
4. Kui palju mõjutavad töötajate liikumised või mitte liikumised tööprotsesse, tulemusi ja ettevõtet üldiselt?
5. Milliseid tööprotsesse saab teha digitaalselt ja milliseid mitte?

Ettevõtte asukoha ja üldise majandamise muutused

1. Kuidas mõjutab füüsiliselt koostöötamine loovtööd?
2. Kuidas mõjutab asukoht ettevõtte loovust?
3. Kuidas näete uute loomevaldkonna ettevõtete klastrite teket, millistes piirkondades?
4. Millist mõju avaldab uute loomepiirkondade teke linnaruumile?
5. Millised on olulised detailid loomepiirkondade tekkimisele ja kujunemisele?

Muutused tulevikus

1. Kas ja millised on mõtted ettevõtte kontori/tööpinna asukoha või suuruse muutmisele?
2. Millist muutust prognoosite kontori kasutamisele pärast Covid-19 viiruse taandumisele?
3. Millist kasu olete lõiganud ja peaksite Covidi perioodist lõikama tulevikus?

Lõpetav osa

1. Kas on midagi lisada?
2. Tänuõnad

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mikk Puurmann,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„COVID-19 pandeemia mõju loomeettevõtete digitaliseerumisele ja ruumilisele paiknemisele“,

mille juhendaja on Ingmar Pastak

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mikk Puurmann

29.05.2022